

Alternatif Hakikatler ve Insta-Gerçeklikler: Çağdaş Sağın Psiko-Politikası

Red Thread dergisi, yavaş ve seyrek yayınlarına güncel ama aynı zamanda eski bir konuyu, günümüz sağının medya kullanımı konusunu araştıran yeni sayısı ile devam ediyor. Bugünlerde, covid-19 küresel acil durumuyla daha da güçlenen ve öne çıkan tümleyici/toptan kriz anlatısı, eskiden gelen evrensellik eksikliği ve gerçeklik anlatısı problemlerini güçlendirdi ve yeniden teyit etti.

Güney Doğu Avrupa ve Orta Doğu bölgesinin – dergimizin de doğduğu jeopolitik alan - otokratik devletleri, özgürlükleri daha da daraltmaya giriştiler ve çeşitli olağanüstü hal yönetimlerini uygulamaya koydular. Şimdi neredeyse kesintisiz biçimde Büyük Birader ekranlarının önünde evlerine hapsolmuş yurttaşlar, propagandanın yüksek radyasyonuna maruz kalıyor, 7/24 iktidar oyunları ve paranoyak kiç bombardımanı ile terörize ediliyorlar.

Küresel bir kriz sosyal devletten geriye ne kaldığını bize gösterdi – bilim ve eğitimin yanı sıra, kamusal sağlık sisteminin de sistematik olarak nasıl mahvedildiğini. On yıllardır tüm özelleştirmelere ve kesintilere tanıklık ederken bu durumun farkındaydık ancak bu kriz sosyal hizmetlerin ne derecede yok edildiğini çok sert şekilde görünür kıldı ve şu anda durduğumuz acıklı noktayı inkar etmemiz mümkün değil.

Rejimler “görünmez düşman” anlatısını güçlendirirken sağlık krizini, tüm aktivistlere ve gazetecilere, tüm muhalefete, tüm azınlıklara, göçmenlere ve yabancılara, daimi iktidarlarını alkışlamayan herkese yönelttikleri saldırılara kılıf olarak kullanarak, “gerçek” düşmanlarını görünür kılmayı da garantilediler. Sağcı hükümetler kararnamelerle yönetmeye özellikle hevesliler ve sık sık “elitler” ya da “kültürel Marksistler” veya propagandacı populist retorikte “vatan hainleri” olarak tanımladıkları sanatçılara ve entelektüellere saldırıyorlar. Sahne gerisinde belki de gelmiş geçmiş en büyük yağma yaşanıyor; sadık kodamanların şirketleri vergi verenlerden toplanan milyonlar, milyarlarla desteklenirken kültür alanında yapılan kesintiler “kıyım” başlığını hak edecek ölçülere ulaşmış durumda.

Bu gelişme, kamusal söylem içinde tartışılmasına imkân tanınmadan, tuhaf ve sonu gelmeyen büyük medya gösterileriyle kenara itildi. Komplo teorileri birkaç tahmin edilebilir viraj daha alarak eski düşman listesini teyit etti: tabii ki bu hastalığın sorumlusu göçmenler, bunların yanında zengin AB ülkelerinden evlerine dönen misafir işçiler (paralarını ülkeye yollayıp, yurtdışında bir yerde sessizce ölmeleri gerekirken); Batı’da virüsün Çin laboratuvarlarında Avrupa ve Amerika’nın egemenliğini nihayet yok etmek için üretildiği iddiaları dolaşüyor; Çin’de ise virüsün ABD ordusu tarafından Çin’in büyümesini durdurmak amacıyla yerleştirilen bir biyolojik silah olduğu teorileri var; Tanrı’nın tüm bu göçlere, insanların ve halkların dine aykırı biçimde karışmasına verdiği ilahi bir ceza olduğu apaçık ortada. Bunların yanına alternatif sağın (alt-right)

alternatif hakikatler (alt-truth) standart paletinden bir şeyler neden eklenmesin: 5G iletişim ağları, HAARP (*high frequency active auroral research program*) sistemleri ve tabii ki eski tanıdık Yeni Küresel Düzen bu işin sorumluları.

Son olarak, tahmin ettiğimiz gibi, alternatif sağ medya denen olgunun kurucu kinayesi: şu anda olup biten her şey bir medya komplosundan ibaret. Virüs yok, küresel salgın yok ve kimse bu meretten ölmüyor; belli ki bu solcu milyarderlerin (çoğu uzaydan gelmiş sürüngen soyundan insansılar veya Yahudiler) sahte bir kriz marifetiyle yeni küresel rejimi lanse etme girişimi. Bariz biçimde gerçekdışı olsalar da bu hikâyeler kolektif hasarlara yol açabiliyor ancak bu anlatının bir de daha tehlikeli kardeşi var: kriz yok ve her şey “her zamanki gibi”, sadece daha kuvvetli bir grip bu ve bazen doğanın, zayıf olanları biraz daha fazla öldürerek o türü ayıklaması gerekir. Uluslar bundan güçlenerek (ve gençleşerek) çıkacaklar. Bu tamamen doğal ve normal.

Komplolara, bu şartlar altında satılması hâlâ mümkün olan her şeyin, oldukça fazla şeyin satışı eşlik ediyor. Kapitalizm genişlemesi ve akümülyasyonu için her durumu lehine kullanmaya çalıştığından, şifa niyetine çamaşırı suyu, inek ve deve idrarı veya bir fıçı vodka içerek ya da inek dışkısı veya sarımsak türevi pahalı ürünleri ölçsüzce yiyerek şansınızı deneyebilirsiniz. İsterseniz bunlar yerine, televanjelistin TV ekranına dokun davetiyle vekaleten “spiritual aşılama” eşliğinde 400 dolarlık virus koruyucu dualardan sipariş edebilirsiniz (Mutlu Bilim, ABD). Makata menekşe yağına batırılmış pamuk uygulamayı deneyebilir (Tıbb-ı Nebevi, İran), saç kurutma makinesinden sıcak havayı 15 dakikada bir içinize çekebilirsiniz (Facebook). Amfetamin, kokain ve nikotin karışımı Mucizevi Mineral Solüsyonu (MMS) Derin İnternet’te sadece 300 dolara satışta. Bunların hiçbiri işinizi görmezse insanların sıtma tedavisi için düzenli olarak kullanmak zorunda oldukları klorokini ihtiyaç duyanlara kalmayacak şekilde bir panik alışverişinde satın alabilir ve aritmiye ya da ölüme yol açana dek kullanabilirsiniz.

Tüketimin tümleyici gerçekliği asla uyumaz bu yüzden hâlâ kendini sağlıklı hissedenlere teklifi daha da büyüktür: evdeki zamanın potansiyelini maksimum düzeyde sömürmeye dönük tüm şu üretkenliğini-yükselt tavsiyelerini dikkatle dinleyin. Kimsenin işini kaybetmeme garantisi olmadığından, çoğul beceri sahibi eleman arayan değişken emek piyasası için yeni beceriler geliştirmek üzere deli gibi çalışmalısınız: önerilen tüm çevrimiçi kurslara kaydol. Büyük ölçüde indirimli fiyatlarla ya da bedavaya, sadece daha büyük indirimlerle daha da cazip içeriklerin reklamlarıyla hafifçe bölünerek, içerik ve daha fazla içerik tüket. Ne yaparsan yap mutlaka ekranına yapışık ol ve endişelenme; kültürel ihtiyaçların bile bütün sanal sergiler ve konserlerle gideriliyor, daha fazla sanal program da hazırlanmaya devam ediyor. Her şey kolay ve zahmetsiz olacak: #evdekal, #güvendekal, #korkmayadevam, #bocalamayadevam, #paniklemeyedevam ve #tüketmeyedevam.

Şu anda bulunduğumuz noktaya nasıl geldiğimiz hakkında söylenecek çok şey var. İncelenecek birçok gidişat, hesaba katılacak birçok yön değiştirme, olay, güncelleme, tarihi kopuş, düşüncecek birçok son gelişme var. 2010'ların kültürünün (özellikle medya) çöküşünü incelemeye başladığımızda, *her yer* labirentine doğru uzanan ip henüz örülmemişti; ekonomiye, teknolojiye, siyasete, sanat ve eğitime doğru onu geri sarabiliyor, takip edebiliyorduk. Her şeyin durdurulamaz görünen gerilemesinden etkilenmeyen tek bir toplumsal kurum ya da kültürel form kalmadı.

Bu sayıda yer alan hemen her metin, eğer hakkıyla okunursa, bu tür gelişmelerin ve güncel vaziyetin ilanı olarak alınabilir. Alternatif gerçekliğin mimarlarından olan Steve Bannon'ın, rezil FOX TV News'ta şunları çıkıp söyleyeceği neredeyse kesin olarak tahmin edilebilirdi, ki aynen de söyledi: "COVID-19 bir Komünist Parti virüsüdür".

Popülist diktatörlüklerin seçim politikasıyla iktidara geldiği bir dünyada, duyulan endişe ve tedirginlik, dünyanın yerinden oynadığı, şeylerin daha önceki anlamlarından başka anlamlara geldiği, her kavramın artık herhangi bir şeye ve her şeye atfla kullanılabileceği hissine dönüşüyor. Hepimizin paylaştığı ortak bir his yaratıyor, bu sayıda yer alan bir metinden alıntıyla, bugün "herhangi bir şey söyleyebilir, gerçeklikler yaratabilirsin".

Red Thread'in bu sayısına katkı sunan yazarların çoğu çağdaş sağcı propagandanın genel prensiplerini epey bir süredir araştırıyordu. **Jonas Staal**, Bannon'ın propagandacı-sanatsal rolünü analiz ettiği yazısında "Propagandanın altyapıya ve anlatıya ihtiyacı vardır...gerçeği kendi başına inşa etmeyi amaçlar" diyor. Staal eski fakat sıklıkla unutulmuş bir olguyu anımsatıyor: "Gerçekliği inşa etmek için, belirli bir anlatının, bir dizi değer ve fikrin mümkün olduğunca çok sayıda kanaldan tekrar edilmesi ve böylece 'yeni normal' olarak kabulünün üretilmesi gerekir. Propaganda, onu propaganda olarak görmeyip, hayatın gerçeği saydığımızda en iyi işleyişine ulaşır."

Hazal Özvarış'ın bu sayı için hazırladığı metin, Türkiye'de medyanın son yirmi yıldaki hızlı dönüşümünün bir antolojisini sunuyor. Belirli örneklerden soyutlandığında, bu bölgede ve ötesinde küçük, büyük, geleneksel ya da dijital medya sistemlerinin içinden geçtiği değişikliklerin doğru bir tanımı olarak da okunabilir. Mülkiyet, finansman ve editöryal süreçlerdeki değişimler yöntem, teknoloji ve içerik açısından yaşananlara yansımış durumda. Liberal değerlerin ve demokrasinin küresel gerileyişi ve anti-seçkin dalgadaki yükselişi, kadın gazeteci sayısındaki küçülmeye başabaş gidiyor; gazetecilere yönelik, işsiz bırakma, toplumsal linç ve tutuklamalar, hatta kimi zaman fiziki şiddeti içeren tacizlere tanık oluyoruz. Yazı diğer taraftan, Gezi parkı direnişi zamanında "kâr amaçlı haberciliğe karşı duracak başka tür bir habercilik"i ortaya çıkaran taban örgütlenmesinin sesine ışık tutuyor.

Tutuklama ve hapsetmeye gelince, kişisel deneyimle de aşına olduğumuz bir konu: yayıncımız ve dostumuz Osman Kavala 900 günü aşkın süredir hapiste. Ümit ediyoruz

ki – biliyoruz ki! – bir sonraki sayımızı yayınlarken özgür olacak. Bu bizim ve herkesin işinin aciliyetini daha da artırıyor.

Aşırı sağın günümüzdeki propaganda aktivitelerini inceleyen **Jelena Vesić**, orijinal “hakikat iddiaları”nı alıp ters yüz etme becerisine sahip *kendine mal etme* ve *reaksiyoner ters döndürme* kavramlarını tartışıyor. Şu andaki Sırp İlerleme Partisi’nin (SNS) başkanlık basın servisi tarafından 2016’da Sırbistan’da düzenlenen *Sansürlenmemiş Yalanlar* başlıklı gezici sergiyi vaka olarak ele alıyor ve *acınası diktatörlüğün* pasif-agresif propaganda mekanizmasını inceliyor. Çağdaş kültürün örneklemeler, remiksler, kes-yapıştırılar, çek bıraklar ve karışımlar dilini taklit eden sergi, Sırbistan’da medya alanının özgür ve demokratik olmakla kalmayıp, aynı zamanda iyi niyetli hükümete karşı haksız eleştirilerle dolu olduğunu iddia ediyordu. Aslına bakılırsa Sırbistan Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi’nde 93. sıraya gerilemişti. “İliştirilmiş” habercilik malzemesiyle, sosyal medyadan alınarak bağlam dışına çıkarılmış ve her bakımdan büyütülmüş kişisel gönderilerden kurgulanmış bu tuhaf sunum, kamusal bir hitap şekli olan sergi yapımıyla ilgili tüm karmaşıklığı dümdüz etmeyi ve yadsımayı becermişti.

Feyza Akınerdem ve Nükhet Sirman, televizyon dizilerini, özellikle de Türk televizyon melodramlarını ele alan incelemelerinde, izleyici öznelerin ve onların otonom pozisyonlarının televizyondan yayınlanan politik anlatılar tarafından nasıl kontrol edildiğini, atmosfer ve duygulanım algısının izleyicileri seçmen ve tüketici olarak nasıl yeni bir çerçeveye oturttuğunu araştırıyorlar. Yazarlar *atmosfer* terimini “‘biçim’ veya ‘tarih’ şeklinde henüz kristalleşmemiş bir şimdiki zaman hissi” olarak vurguluyor. Burada kurallar aldatıcı derecede basit görünür: “bir hikâyenin değeri sahip olduğu izleyici sayısı ile ölçülmektedir”. Televizyon dizisinin yapısı artık melodram değil, bir *oyun* yapısıdır; iyiyle kötü arasındaki mücadeleyle ilgili değil, bitmeyen güç yarışı hakkındadır. “Gerçek adalete olan talep, adaletsizlik hikâyelerini gücün elde edilmesine hizmet eden bir milli gurur hikâyesine tahvil eden daha büyük bir hakikate” feda edilir.

Ana Teixeira Pinto, *mem büyüsü* ve *boşpaylaşım (shitposting)* gibi şeyleri kurguyu olguya çevirme yolları olarak tartışıyor: “Spekülatif budalalık geçerlilik kazanıyor - kimseye güvenme, hiçbir şey görüldüğü gibi değil, sadece inanılmaz olana inanılabilir”. Yazara göre “paranoid kavrayış bir mantık eksikliğinden değil gerçek dışılıktan muzdarip”tir ve bu kavrayış “her yerdelik ve kırılmalı algısını birbiriyle iç içe geçiren paradoksal düşlemler” olarak ortaya çıkıp komplocu düşünüşe karışır: “Komplo teorisi *yoksul adam*’ın kurumsal eleştirisi”dir. Pinto bunu, basit bir zihinsel vehim belirtisi olarak değil, bilgiye ve bizzat hakikat ihtimaline karşı takınılmış alaycı bir tavır olarak yorumluyor.

Müphemliğin bu dönüşümün çekirdeğini oluşturduğu bir kez daha ispatlanır: ironi

veya daha doğrusu alaycılık, aşırı sağın hızlı yükselişinin yakıtını sağlayan duygusal bir silahtır. Oysa daha önceki dünyaya ait farklı zeminlerde *sorgulayıcı tutum* olarak iş görmüş ve *eleştirel tavır* kabul edilmişti. Pinto, 2017 tarihli “Tüm Normları Öldür” (*Kill all Normies*) kitabında konu hakkında kapsamlı biçimde yazmış olan Angela Nagel’e atıfta bulunuyor. Kitap ironinin, bir yandan faşist ve ırkçı deyimlerle flört ederken bu eylemlerle yapılan seçimlerin sorumluluğunu üstünden atmayı mümkün kılan, politik ve ahlaki belirsizlik sağlama kapasitesinin altını çiziyor.

Ahmet Ersoy kapitalizmin, zihnimizin derinliklerine girebilen ve bizi sүйeler olarak boyunduruk altına alabilen serileştirilmiş uyarıcılar ve anlık (instant) gerçekliğin çeşitli versiyonlarını üreten, karmaşık mekanizması hakkında yazıyor. Popüler bir örnek olan musical.ly uygulamasını ele alarak “endüstrileşmiş elektronik medyanın irademize nasıl galebe çalabildiğini, görme şekillerimizde, algılarımızda ne derecede standartlaşmaya, tektipleşmeye yol açabileceğini” gösteriyor. Algısal alan tüketim odaklı mekanizma tarafından dönüştürülürken, uyarılmış psikolojik konformizmin siğ duyguları kitleleri hipnotize etmek, güdülemek ve kolektif bir sarhoşluk yaratmak için kullanılır. Böyle bir aygıt kişisel olarak düşünceye dalmaya imkân tanımaz, bunun yerine narkotik bir etki, kolektif halüsinasyonun mekânsız ve zamandışı gerçekliğini yaratır. Ersoy’a göre şu anki durumumuz, Benjamin’in Nazi rejiminin hegemonyacı görselliğine, siyaset alanının mutlak şekilde estetikleşmesine yönelttiği eleştirisini yeniden düşünmeye davet ediyor.

Bu sayıdan başlayarak “Arşivlerden” bölümünü okuyucuya sunuyoruz. İlki **Vilém Flusser**’le yapılmış ve belki yapıldığı tarihe, 30 yıl önceye, göre bugüne daha fazla hitap edebilen ve yeni sorular ortaya atabilen bir söyleşi. Dikkatli bir gözlemci daha 1988’de, gelmekte olan teknoloji ve medya bileşiminin tarihsel sonuçlar, en başta da yeni öznellikler doğuracağını fark edebilirdi. Güncel durumla başa çıkabilmek ve kendi geleceğimizi üretmek için kendi araçlarımızı geliştirmek üzerine daha iyi ve daha çok düşünmemiz gerekirdi. Flusser’in sözleriyle: “Politik, ekonomik, toplumsal ya da estetik olsun her devrim son tahlilde bir teknik devrimdir.” (**Miklós Peternák**’a bu tarihsel malzemeye ulaşmamız ve değerlendirmemiz konusunda bize verdiği destekten dolayı teşekkür ederiz.)

Tarih dersleri burada bitmiyor. **Raja Shehadeh**’in **Meltem Ahıska** ve **Saygun Gökarıksel**’le söyleşisinden öğreniyoruz ki, medyayı gözlemleyerek odaklandığımız olgunun en tanınan ismiyle “proto-alternatif sağ” düşünüş biçimi, en basitinden arazide yürüme hakkı üzerine bile girilen yerleşimci-sömürgeci çatışmadaki hukuki bir yaklaşımı da özetliyor olabilir. Bir barışçıl direniş biçimi olarak “sumud” kavramını da yine burada öğreniyoruz. Kendi içinde ihtilaflar barındıran bu yöntem – Shehadeh’in kendi sözleriyle “sumud oldukça çetrefil” – dayanıklılığa, sebat etmeye, yaşamın kendisinin zor ve neredeyse imkânsız kılındığı durumlarda direnmeye davet ediyor. Tekrar ediyor: “Vazgeçmeyeceğim. Kıpırdamadan duracağım ve

sabredeceğim.”

Geert Lovink okuyuculara, günümüz dijital sosyal ağlarına özgü tasarım, estetik ve işlevselliğin etkileri ve duygulanımları içinde yaptığı antolojik seyahati sunuyor. Flusser’in “spiritüel devrim”in başlangıcını teşhis etmesinden yaklaşık 30 yıl sonra Lovink onun şu anki karakteri üzerine yazıyor: “Sosyal medya ve zihin kaynaşmış durumda...Sosyal gerçeklik, elde taşınan medya ve kullanıcının zihinsel yapısı arasındaki bir tüzel hibrid”. Burada mutsuzluk belirli bir teknolojik tetikleme ürününü; nihai, en üst öznellik gibi hareket eden ve herhangi başka özerkliği denklemden çıkaran yapıyla, algoritmalarla, bizzat görünür olanın (uygulamalar) ve olmayanın (hizmet sunucular ve very akışı) tasarımıyla ilgili. Sosyal medya ve benliğin bu iç içe geçişi o denli tümleyici ki – Lovink’in öne sürdüğü gibi – “herkesi mutsuz edebilecek tek bir yol yok. Üzüntü sana uygun hale getirilecek. “Mutsuzluğu Tasarımından” Lovink’in aynı adlı kitabındaki bir bölümün de ismi. Eğer burada sunduğumuz bölümün tedavi edici bir reçeteden ziyade bir teşhis içerdiğini düşünüyorsanız, kitabı okumanızı tavsiye ederiz. Bu meselenin bir çıkış yolu var ve buna karar vermek de (hâlâ) bizim elimizde.

Belki de her doğru düzgün editoryal metnin yapması gerektiği gibi, biz de 5. Sayı’nın sunuşunu, içerideki metinlerden gelen kelimelerle bitirmek istiyoruz. O yüzden sizi “Mutsuzluğu Tasarımından”a ait bir pasajla başbaşa bırakıyoruz:

“Wi-fi’ın ya da algoritmaların teknik yönleri hakkında hiçbir fikriniz olmayabilir ama iki tik sendromunun ilişkisel özelliklerini kavramak oldukça kolaydır. “Belli ki okudun, neden cevap vermedin?”

Red Thread Sayı 5 için:

Jelena Vesić ve Vladimir Jerić Vlidi

Nisan 2020.

İngilizceden çeviri: Aslı Çetinkaya